

ON-LINE VÝUKA TLUMOČNICKÝCH SEMINÁŘŮ (NA PŘÍKLADU PRAŽSKÉHO ÚSTAVU TRANSLATOLOGIE FF UK)

PETRA MRAČKOVÁ VAVROUŠOVÁ – JANA POKOJOVÁ

ABSTRACT

Distance Interpreter Training (on the Example of the Institute of Translation Studies, Prague)

The aim of this paper is to present how the online interpreter training was conducted during the Covid-19 pandemic at the Institute of Translation Studies (Charles University, Faculty of Arts) in the last three semesters (during the academic years 2019/2020 and 2020/2021). In this paper, we try to describe the advantages and disadvantages of distance interpreter training (DIT) both from the point of view of teachers and students, we explain how the online lectures of simultaneous and consecutive interpreting were organized and we also discuss the differences of the platforms that we used. The students were administered a questionnaire to explore the learners' attitudes and feelings regarding remote interpreting in interpreter training with a view to identifying the possibilities and limits of this type of learning experience compared with conventional forms of instruction. The latter part of the paper will comment on the most interesting student responses.

Key words: distance learning, interpreter training, remote interpreting, questionnaire, student, teacher

1. Pár slov úvodem

Vypuknutí pandemie nemoci covid-19 a následné uzavření škol na jaře 2020 si vyžádalo rychlou reakci na vzniklou situaci ze strany vyučujících i studentů, kteří se jí museli přizpůsobit. Nejinak tomu bylo i s výukou tlumočení na pražském Ústavu translatoologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy (dále jen ÚTRL).

Díky moderním technologiím, dostupnému internetovému připojení a snad i flexibilitě vyplývající z podstaty tlumočnické profese se podařilo plynule přejít na korespondenční a on-line výuku tlumočnických předmětů různého zaměření.

V tomto článku, jež zpracovává mimořádně aktuální téma, se snažíme popsat vývoj distanční výuky tlumočení z pohledu dvou vyučujících působících na ÚTRL i jejich studentů. Vyučující a autorky tohoto článku mají obě jazykovou kombinaci čeština–španělština a čeština–němčina a na ÚTRL učí studenty bakalářského i navazujícího magisterského studia. Na svých seminářích vyučují studenty konsekutivní, simultánní i bilaterální

tlumočení, dále také tlumočení z listu a simultánní tlumočení s textem (těmto dvěma posledně zmíněným disciplínám se v naší studii kvůli omezenému rozsahu věnovat nebudeme).

Naším cílem je zmapovat časový vývoj distanční výuky tlumočení od vypuknutí pandemie (letní semestr 2020) do současnosti (letní semestr 2021), přičemž se zaměříme na jednotlivé tlumočnické platformy, přes které výuka tlumočení na dálku probíhá, dále zmíníme hlavní klady a zápory distanční výuky tlumočení a nakonec představíme výsledky studentských evaluací i dotazníkového šetření, jež jsme provedly mezi studenty námi vyučovaných předmětů.

2. Distanční vzdělávání – on-line výuka a tlumočení na dálku

Než se zaměříme na konkrétní aspekty výuky tlumočení ve virtuálním prostoru, je nutné definovat, co chápeme pod pojmy distanční off-line a on-line výuka a jak vnímáme výraz „remote interpreting“, tj. tlumočení na dálku.

Distanční vzdělávání jako takové je považováno za formu řízeného studia, kdy student není v přímém kontaktu s vyučujícím, využívá však předem stanovený plán a konzultace s tutorem (Rohlíková – Vejvodová 2012: 151). V popředí distanční výuky se nachází samostatnost učícího se subjektu, jenž sám rozhoduje, kdy a kde bude co studovat, což odpovídá principu sebevzdělávání. Student si sám určuje vlastní tempo, individuální studijní plán a může komunikovat jak s učitelem, tak se spolužáky (princip individualizace). Princip interaktivity je založen na menších dávkách studia, respektive dílčích úkolech, na které student dostává okamžitou individuální zpětnou vazbu. Distanční vzdělávání rovněž využívá multimédia, která zprostředkovávají efektní komunikaci a nabízí různé způsoby a prostředky prezentace učiva (Rohlíková – Vejvodová 2012: 152). Důraz je tedy kladen na autonomii žáka, který sám určuje své studijní tempo, přičemž avšak musí splnit předem stanovené termíny daných úkolů.

Distanční vzdělávání může probíhat formou on-line nebo off-line výuky, tj. vyučování neprobíhá přes internet, jde především o samostudium a plnění úkolů, které vyučující zadává. Pro účely našeho článku je relevantní především on-line výuka, která je definována jako „způsob vzdělávání na dálku, který probíhá zpravidla prostřednictvím internetu a je podporován nejrozličnějšími digitálními technologiemi a softwarovými nástroji.“¹ On-line výuka se dále ještě člení na synchronní a asynchronní. Při synchronní výuce je učitel propojen se studenty většinou prostřednictvím nějaké komunikační platformy v reálném čase a na stejném virtuálním místě pracují na podobném úkolu (např. realizace on-line hodin pomocí videokonferenčních nástrojů dle předem stanoveného rozvrhu).² Hlavní předností tohoto způsobu výuky je, že má vyučující přehled o průběhu vzdělávání, všichni studenti pracují společně, hodina je časově vymezena a navíc dochází k přímé interakci učitele a učícího se subjektu. Nicméně je nutno připustit, že tato forma výuky

¹ *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem.* Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf (access 15. 5. 2021).

² *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem.* Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf (access 15. 5. 2021).

klade nároky na technické vybavení účastníků nebo na kvalitu internetového připojení. Co se týče asynchronní výuky, „studenti pracují v jimi zvoleném čase vlastním tempem na jim zadaných úkolech a společně se v on-line prostoru nepotkávají“.³ Asynchronní⁴ on-line výuka tedy umožňuje velkou míru individualizace a autonomie.

Podívejme se nyní již konkrétně na oblast tlumočení. Braunová (2015: 1) definuje tlumočení na dálku následovně:

[...] remote interpreting (ri), refers to the use of communication technologies to gain access to an interpreter in another room, building, town, city or country. In this setting, a telephone line or videoconference link is used to connect the interpreter to the primary participants, who are together at one site.

Je nutno podotknout, že toto pojetí vylučuje posluchače, kteří nejsou spolu na jednom místě. Detailnějším dělením tlumočení na dálku podle umístění řečníka, tlumočnicka či posluchače se nicméně zabývá mnoho autorů (srov. Braun 2015; Constable 2015; Ziegler – Gigliobianco 2018). ISO norma 20108:2017 zavádí termín „distance interpreting“ (připouští rovněž termín „remote interpreting“), který definuje jako „interpreting of a speaker in a different location from that of the interpreter, enabled by information and communications technology (ict)“.⁵ Tlumočení na dálku lze použít pro tlumočení simultánní, konsekutivní i bilaterální.

Aby byl průběh tlumočení na dálku uspokojivý, je třeba se na on-line tlumočení důkladně připravit. S překotným rozvojem tzv. **remote interpreting** vydala v lednu 2019 (aktualizováno v březnu 2020) Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků AIIC doporučení pro tlumočení na dálku⁶; vypracovala rovněž pokyny pro tlumočení na dálku v době pandemie covid-19⁷. Jak se tedy připravit na *remote interpreting* prostřednictvím komunikačních (tlumočnických) platform? Především je nutné mít dobré technické vybavení (zvážit dva počítače/notebooky, případně dvě obrazovky) a je žádoucí používat pevné internetové připojení, neboť wi-fi může být nestabilní a vypadávat. Ideální je používat *headset* (jak tlumočníci, tak řečníci), tj. vlastní sluchátka s kvalitním mikrofonem, jenž nezabírá okolní vnější zvuky, a s omezovačem echa; vhodné jsou mikrofony, které rozpoznávají řeč. Pokud netlumočíme, vypínáme automaticky mikrofon. Doporučuje se

³ *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem*. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf (access 15. 5. 2021).

⁴ Asynchronní on-line výuka může být realizována např. následujícím způsobem: učitel posílá zadání samostatné či skupinové práce prostřednictvím určeného komunikačního nástroje (školní informační systém či e-mail apod.) a studenti na zadaných úkolech pracují dle svých časových možností; vypracované aktivity pak ve stanoveném termínu odevzdávají. Učitel jim je k dispozici pro konzultace a individuální studijní podporu. *Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem*. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf (access 15. 5. 2021).

⁵ *ISO 20108:2017(en) Simultaneous interpreting — Quality and transmission of sound and image input – Requirements*. Dostupné z: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:20108:ed-1:v1:en> (access 15. 5. 2021).

⁶ *AIIC Guidelines for Distance Interpreting*. Dostupné z: [https://aiic.org/document/4418/AIIC%20Guidelines%20for%20Distance%20Interpreting%20\(Version%201.0\)%20-%20ENG.pdf](https://aiic.org/document/4418/AIIC%20Guidelines%20for%20Distance%20Interpreting%20(Version%201.0)%20-%20ENG.pdf) (access 15. 5. 2021).

⁷ *AIIC Covid-19 Distance Interpreting Recommendations*. Dostupné z: <https://aiic.org/site/world/about/inside/basic/covid> (access 15. 5. 2021).

vypnout všechna zvuková oznámení a notifikace, aby se tlumočník mohl plně soustředit a aby ho nic nerušilo. Zároveň je třeba si zajistit klidnou místnost na tlumočení, kam nikdo nebude vstupovat a nebude tlumočnicka vyrušovat. Je dobré také zamezit jakýmkoliv zvukům a ruchům v pozadí (tlumočit v místnosti se zavřenými okny a dveřmi, aby nebyl slyšet hluk zvenku), proto je nutno místnost dostatečně vyvětrat před začátkem tlumočení. I ve virtuálním prostoru je třeba udržovat s posluchači oční kontakt a tlumočit na kameru – v případě konsektivního tlumočení. Rovněž pamatujeme na adekvátní oblečení a vzhled, uklizené pracovní prostředí (případně lze nastavit vhodné pozadí přímo na dané platformě) či dostatečné osvětlení, aby byl člověk na kameře dobře vidět – tato posledně vyjmenovaná doporučení nejsou zásadní pro simultánní tlumočení, při němž si tlumočník kameru běžně vypíná.

3. Časový vývoj výuky tlumočení na dálku

V této kapitole se budeme snažit ve stručnosti nastínit časový vývoj distanční výuky tlumočení na ÚTRL.

3.1 Letní semestr 2020

Jak již bylo řečeno, pandemie nemoci covid-19 a následné uzavření škol na jaře 2020 přišlo náhle a vyučující tlumočení se museli rychle zorientovat v nastalé situaci a najít řešení, které by co nejlépe studentům nahradilo výuku prezenční. V letním semestru 2020 byli vyučující i studenti postaveni před neznámou situací, kdy nikdo přesně nevěděl, co se bude dít dál a jak dlouho uzavření vysokých škol potrvá. Bylo však nutné zareagovat rychle, aby studenti nepřišli o cenné týdny výuky. V prvních dvou týdnech tedy většina vyučujících zvolila systém zasilání nahrávek projevů studentům, kteří si je doma pustili, přetlumočili, své tlumočení nahráli a nahrávku svého tlumočnického výkonu poslali zpět příslušnému vyučujícímu tlumočení ke zhodnocení. Ve snaze studentům co nejlépe nahradit prezenční výuku vytvářeli vyučující na každý týden odpovídající počet projevů v každém studovaném jazyce, což následně vedlo k akumulaci nahrávek tlumočení studentů, jež bylo nutné si následně poslechnout a všem studentům poslat hodnocení jejich tlumočnického výkonu zpět. Tato asynchronní on-line výuka se ukázala jako velmi časově náročná, a proto bylo nutné a mnohem efektivnější přejít na synchronní on-line výuku tlumočení pomocí některé z dostupných platform. Na počátku letního semestru 2020 si nikdo nebyl úplně jistý, zda je vůbec možné učit tlumočení na dálku a pokud ano, tak s jakým programem a za jakou cenu. Vyučující vyzkoušeli celou řadu programů od Skypu přes Cisco Webex, MS Teams, Google Meet, KUDO až po nejvyužívanější Zoom. Začátky nebyly snadné a nesly se ve znamení technických obtíží, kdy se studenti mezi sebou nebo s vyučujícím neslyšeli, nebyli zvyklí na obsluhu platformy a část hodiny zabralo řešení technických problémů. Dalším podstatným faktorem, který poznamenal letní semestr 2020, byla nabouraná psychika studentů, kteří kromě nejistoty kvůli pandemii pociťovali i stres z on-line tlumočení. Kromě samotného tlumočnického výkonu se museli soustředit i na technické aspekty on-line tlumočení, což je zpočátku stresovalo a tříštilo jejich pozornost.

3.2 Zimní semestr 2020

Oproti letnímu semestru už vyučující i studenti mají potřebné *know-how* a zkušenosti s používáním on-line platform, které také doznaly značného vývoje. Tyto platformy byly v krátkém čase vylepšeny, aby lépe vyhovovaly tlumočení na dálku, a práce s nimi se ukázala zvládnutelná jak ze strany vyučujících, tak ze strany studentů. Vyučující i studenti uzpůsobili své technické vybavení a zázemí tak, aby se mohli věnovat samotnému tlumočení. Díky zkušenosti z minulých měsíců víme, že učit tlumočení na dálku lze, a že to dokonce může mít i své výhody, jako jsou časová úspora při cestách na fakultu a přebíhání mezi budovami, možnost vícekrát tlumočit během hodiny, i když jen na vypnutý mikrofon, bezpečí domácího prostředí, vylepšená počítačová gramotnost studentů i vyučujících apod.

Tyto výhody posloužily i jako motivace pro studenty, kteří si na on-line výuku tlumočení zvykli a začali se v ní cítit komfortně. K dobrému pocitu na straně studentů byla nutná pečlivá a promyšlená příprava vyučujících na každý seminář, kdy bylo nutné navodit určitou dynamiku, která by nutila studenty se co nejvíce během seminářů zapojovat a na každou hodinu se svědomitě připravovat. Ačkoliv to může vypadat, že bylo docíleno ideálního stavu, kdy veškeré překážky byly překonány, stále zde ještě existují dvě velké nevýhody a těmi je cena za využívání vyhovujících tlumočnických platform a chybějící sociální kontakt.

3.3 Letní semestr 2021

Distanční výuka tlumočnických seminářů na ÚTRL prošla od letního semestru 2020 značným vývojem. Vyučující mají s distanční výukou tlumočení již potřebné zkušenosti z dvou předcházejících semestrů, studenti napříč ročníky rovněž dosáhli určité míry *know-how* a obě strany jsou sehrané a motivované. Distanční výuka tlumočení probíhá na zdokonalených tlumočnických platformách, které vylepšily své funkce pro tlumočnický trh, a tak největším problémem letního semestru 2021 zůstává chybějící sociální kontakt a v mnohých případech nedostatečné internetové připojení. Studenti a vyučující na ÚTRL mají za sebou i zkušenost s on-line zkouškami z tlumočnických předmětů, které proběhly bez větších zádrhelů. Studenti objevili další výhodu distanční výuky tlumočení, kdy jim bylo umožněno vyjet do zahraničí (*outgoing student*) v rámci programu Erasmus+ a zároveň se účastnit tlumočnických předmětů na ÚTRL, a tím pádem nemuset předlžovat dobu studia; rovněž je snazší zapojovat do výuky také *incoming* Erasmus+ studenty ze zahraničí. A jelikož se většina tlumočení v praxi přesunula i mimo univerzitu do on-line prostředí, tak si studenti uvědomili, že možná stojí u zrodu nové etapy tlumočení a připravují se na situaci, která je bude čekat v praxi.

4. Průběh jednotlivých tlumočnických seminářů

Když pomíneme způsob výuky na začátku letního semestru 2020, který byl již popsán v kapitole o vývoji distanční výuky, bylo by vhodné popsat způsob organizace samotných seminářů tlumočnických předmětů. I když se na ÚTRL vyučuje celá řada tlumočnických

seminářů, v zásadě je lze rozdělit do dvou kategorií: semináře simultánního tlumočení a semináře konsektivního tlumočení. Je logické, že organizace seminářů simultánního a konsektivního tlumočení se liší, následně tedy nastíníme průběh výuky těchto dvou typů tlumočení.

4.1 Semináře konsektivního tlumočení

Distanční výuka konsektivního tlumočení je organizačně jednodušší než výuka simultánního tlumočení a do značné míry dokáže nahradit výuku prezenční. V určitých aspektech je dokonce o něco efektivnější a dynamičtější, jelikož studenti mají možnost tlumočit každý projev, i když jen na vypnutý mikrofon. Další nespornou výhodou je možnost častějšího připojování zahraničních řečníků, kteří jsou schopni připojit se do on-line semináře, kdykoliv jim to časové možnosti dovolí, a to bez nutnosti cestování.

I když se mohou pojetí seminářů konsektivního tlumočení u vyučujících v jednotlivostech lišit, jejich koncept je jednotný. Týdny zůstaly rozděleny jako u prezenční výuky do tematických okruhů a v rámci těchto okruhů připravuje vyučující i studenti své příspěvky. Většinou je to jeden příspěvek z řad studentů a dva až tři příspěvky ze strany vyučujícího. Jeden příspěvek je vždy připravován v mateřštině, aby měli studenti možnost alespoň jednou za seminář tlumočit do cizího jazyka.

Výuka probíhá na platformě Zoom, na které vytvoří vyučující pozvánku a s předstihem ji zasílá e-mailem studentům spolu s konkrétním tématem svých příspěvků včetně klíčových slov. To samé je požadováno po studentovi, který si má na seminář připravit svůj projev. Vyučující, který využívá platformu Moodle, pak veškeré materiály pro daný seminář na tuto platformu nahrává (včetně odkazu). Studenti jsou na seminářích konsektivního tlumočení nabádáni, aby měli zapnuté kamery.

V úvodní části samotného semináře proběhne většinou nějaké zahřívací cvičení zaměřené na tlumočnické dovednosti. Může to být cvičení na posílení paměti, improvizace na nácvik rychlé reakce a řečnických dovedností, diktát zaměřený na zkratky, terminologii či na notaci číselných údajů nebo to může být krátká prezentace nějaké aktuality z domácího či světového dění.

Poté následuje již samotný blok tlumočení, kdy vyučující přednese projev nebo pustí nahrávku nějakého proslovu a studenti si udělají tlumočnickou notaci. Poté je jeden student poslán do tzv. *waiting roomu* (čekárna) a druhý tlumočí projev rovnou. Ostatní studenti během tlumočení prvního studenta tlumočí projev na vypnutý mikrofon, druhého studenta pak již poslouchají. Studenty je také možné rozdělit do hodnotitelských skupin, přičemž se každá skupina zaměří na konkrétní aspekt tlumočnického výkonu (obsah, jazyková stránka, prezentace). Následuje zpětná vazba od vyučujícího (či spolužáků) a případná diskuse nad možnými řešeními a strategiemi. Poté se vše opakuje s příspěvkem studenta a s dalšími příspěvky vyučujícího. Pokud se na některý příspěvek nedostane, je nahrán a zaslán studentům k přetlumočení pro potřeby samostudia.

Příležitostně je možné studenty po vyslechnutí projevu rozdělit po dvojicích do tzv. *breakout roomů* (oddělená místnost), kde jeden student přetlumočí celý projev a kolega mu dá *feedback*, poté se vrátí do hlavní místnosti, kde mu lze dovysvětlit případné nejasnosti. Všichni si poté vyslechnou další projev, po němž opět ve stejné dvojici zamíří do oddělených místností, kde si role posluchač/hodnotitel a tlumočnická vymění. Případně

jeden delší projev tlumočí na půl a potom následuje vzájemné vrstevnické hodnocení. Vyučující přechází mezi jednotlivými skupinami.

4.2 Semináře simultánního tlumočení

Oproti výuce konsekutivního tlumočení je distanční výuka simultánního tlumočení náročnější a více závislá na technickém vybavení a možnostech dané tlumočnické platformy. Námi vyučované semináře simultánního tlumočení probíhají přes platformu Zoom a simulované mock-konference pak přes profesionální, leč finančně nákladnou, tlumočnickou platformu KUDO (srov. Čeňková 2020).

Organizace výuky je podobná jako u on-line seminářů konsekutivního tlumočení. Semestr je rozdělen do tematických týdnů. Vyučující vytvoří pozvánku na seminář a včas ji rozešle e-mailem studentům spolu s konkrétním tématem svých příspěvků (včetně klíčových slov). Studenta, který si má na seminář připravit svůj projev, poprosí o totéž. Rozdíl oproti on-line seminářům konsekutivního tlumočení je, že při vytvoření pozvánky na seminář musí vyučující aktivovat funkci tlumočení (*interpretation*) a studenti rozdělit do virtuálních kabin. Někteří vyučující vkládají všechny materiály a odkazy na Moodle.

V úvodní části samotného semináře proběhne většinou nějaké zahřívací cvičení zaměřené na tlumočnické dovednosti. U seminářů simultánního tlumočení jde většinou o *brainstorming* zaměřený na terminologii, která se váže k tématu týdne a ke konkrétním projevům. Na začátku hodiny se opakují zlatá pravidla tlumočení a studenti nahlas formulují cíl dané lekce, na co si budou během tlumočení dávat pozor, na co se ve svém výkonu zaměří apod.

Poté následuje již samotný blok tlumočení, kdy se studenti přesunou do virtuálních kabin, pustí se vyučujícím nahraný nebo reálný projev a studenti ho každý ve své kabině tlumočí. Vyučující má možnost se „překlikávat“ z kabiny do kabiny a poslouchat tlumočení studentů, aniž by sami pocítili, že je někdo poslouchá. V první polovině roku 2020 nebyla tato tlumočnická funkce na Zoomu dostupná a výuka simultánního tlumočení musela probíhat za ztížených podmínek. Studenti museli být vyučujícím rozděleni do *breakout roomů*, kam se za nimi vyučující připojoval, aby slyšel jejich tlumočení. Bohužel student vždy viděl, že se k němu vyučující připojuje, což většinu studentů značně stresovalo a působilo jim potíže při soustředění se na tlumočení. Jakýmsi vylepšením bylo, že student „shodil“ aplikaci Zoom na lištu, takže neviděl, že vyučující vstoupil do místnosti, tudíž byl faktor stresu minimalizován. Tento problém byl však odstraněn díky tlumočnické funkci a on-line výuka simultánního tlumočení se tak o krok přiblížila výuce prezenční.

Po přetlumočení každého projevu následuje zpětná vazba od vyučujícího a případná diskuse nad možnými řešeními a strategiemi. Poté se vše opakuje s příspěvkem některého studenta a s dalšími příspěvky, které vyučující připravil.

Nicméně je třeba upřesnit, že Zoom je primárně komunikační platforma, nikoliv profesionální tlumočnická platforma jako např. KUDO, tudíž neumožňuje tzv. pilotáž či vytvoření virtuální tlumočnické kabiny, aby se kolegové v kabině při tlumočení vzájemně slyšeli. Pokud se tedy při seminářích nacvičuje spolupráce v kabině, musí se dvojice v jedné kabině vedle meetingu na Zoomu vzájemně propojit přes jinou komunikační aplikaci (např. WhatsApp, Skype, Messenger), aby se vzájemně slyšeli, mohli si pomáhat, psát do chatu klíčová slova či čísla.

5. Klady a záporny on-line výuky tlumočení z pohledu vyučujících

Je logické, že se pohled vyučujících a studentů na on-line výuku tlumočení může v některých aspektech lišit. Rozhodly jsme se stručně popsat pozitiva a negativa on-line výuky tlumočení ze strany vyučujících a následně tyto poznatky konfrontovat s výsledky studentského anonymního hodnocení FF UK a dotazníkového šetření, které jsme provedly mezi našimi studenty.

Začneme záporny on-line výuky tlumočení, kterých se zdálo být zpočátku mnoho, avšak postupem času, praxí a vylepšením tlumočnických platform jich bylo čím dál tím méně.

Největším negativem představuje aspekt, který nelze ovlivnit ničím z výše uvedeného, a tím je absence sociálního a osobního kontaktu. V mnoha případech se vyučující a studenti, ale dokonce i studenti mezi sebou, znali pouze z on-line prostředí a osobně se nikdy neviděli. Pro vyučujícího je pak o něco obtížnější nastavit vhodnou dynamiku seminářů, odhadnout osobnostní rozdíly mezi studenty a přiblížit se studentům i po lidské stránce, aby se cítili na seminářích tlumočení komfortně.

Druhým podstatným nedostatkem on-line výuky tlumočení jsou přetrvávající technické potíže, kdy některým studentům vypadává internetové připojení, nefunguje jim kamera apod. Ze strany vyučujícího je značně vysilující studentům poskytovat kromě odborných znalostí a praktických dovedností také technickou podporu, ve které sám nebyl nikým vyškolen.

K tomu lze přiřadit i nedostatečný klid a zázemí na on-line výuku, kdy se řada studentů musela přesunout ke svým rodičům či se připojovala ve chvíli, kdy byl jejich partner či někdo z rodiny na omezeném prostoru na *home office*. Samozřejmě ani vyučující nežijí ve vzduchoprázdnu. Ti, co mají děti, jejichž školy či školky byly rovněž uzavřeny, museli skloubit péči o děti a jejich distanční výuku se svými on-line semináři. Jiní museli řešit logistiku připojování, kdy někdo jiný z domácnosti měl např. pracovní videokonference, *call* či svou vlastní on-line výuku apod.

Nelze opominout časté zdravotní obtíže způsobené neustálým sezením před obrazovkou (pálení očí, bolesti zad apod.).

Pokud jde o konkrétní problémy týkající se ryze tlumočení, vyskytují se hlavně u tlumočení simultánního. Nemožnost vyzkoušet si tlumočení v kabině mnohé studenty demotivuje, neumožňuje jim se doma pořádně soustředit, navíc nelze na dálku natrénovat některé typy tlumočení, např. šušotáž neboli tlumočení šeptem či tzv. šepták.

Vyučující samozřejmě spatřují v on-line výuce tlumočení i klady. Jedním z podstatných přínosů je zdokonalení vlastní počítačové gramotnosti. Vyučující tlumočení na ÚTRL se i před pandemií snažili sledovat současné trendy v tlumočnické praxi, avšak uzavření vysokých škol tento proces urychlilo. Vyučující se museli rychle zorientovat v dostupných platformách, přizpůsobit jim schéma jednotlivých seminářů a vylepšit své technické vybavení, což by bez nutnosti přejít co nejrychleji na distanční výuku tlumočení trvalo bezpochyby déle.

S tím souvisí i další pozitivum a tím je lepší kvalita zvuku při sdílení nahrávek, které mají být tlumočeny. V tlumočnické laboratoři je kvalita zvuku pouštěných nahrávek nižší, než když je vyučující sdílí se studenty on-line.

Z pohledu vyučujícího tlumočení je bezpochyby výhodou možnost zvát do hodin rodilé mluvčí ze zahraničí, kteří se mohou připojit odkudkoliv, aniž by museli cestovat do Prahy.

Další výhodou je časová úspora, jelikož nebylo nutné dojíždět na fakultu či přebíhat mezi jednotlivými fakultními budovami.

V neposlední řadě lze ocenit intenzitu zapojení studentů během jednotlivých seminářů. Studenti měli např. během seminářů konsekutivního tlumočení možnost tlumočit všechny projevy, i když to bylo jen na vypnutý mikrofon a *feedback* mohl dostat jen student tlumočící na mikrofon. Studenti tedy měli více možností si ztlumočit, a trénovat tak svou výdrž. Navíc tím, že mohli sami rozhodovat, kdy budou tlumočit na vypnutý mikrofon a kdy budou jen poslouchat, měli větší autonomii při samotném průběhu výuky.

6. Klady a zápory on-line výuky tlumočení z pohledu studentů

V následující kapitole popíšeme, jak on-line výuku tlumočení vnímají studenti, a zaměříme se na to, v čem jim výuka tlumočení na dálku přijde užitečná a v čem naopak nedostačující.

6.1 Anonymní studentské hodnocení výuky

Studenti bakalářského a navazujícího magisterského studia na ÚTRL hodnotí kurzy, které měli zapsané ve studentském informačním systému (SIS), v každém semestru, vždy po skončení výuky. Toto hodnocení probíhá ve speciální fakultní aplikaci,⁸ a to anonymně, dobrovolně a elektronicky. S ohledem na téma tohoto článku jsme z těchto evaluací vybrali pouze komentáře týkající se distanční výuky.

Jak již bylo uvedeno výše, v LS 2020 proběhlo několik týdnů tradičním způsobem, nicméně s ohledem na pandemickou situaci byla od března 2020 prezenční výuka nahrazena výukou distanční. Studenti se shodují v tom, že právě tlumočnické předměty byly do virtuálního prostoru přesunuty velmi rychle a i přes občasné technické obtíže výuka probíhala bez problémů, byť především pro vyučující byly tyto počáteční fáze časově velmi náročné:

V rámci nouzového stavu oceňuji velice kvalitní a vyčerpávající zpětnou vazbu v prvních, samostudijních hodinách a také rychlý přechod do on-line prostředí. On-line hodiny poté byly naprosto adekvátní náhradou za prezenční hodiny. (Konsekutivní tlumočení II (ES-CS-ES))

Cením si rychlého přechodu na distanční výuku přes Zoom, která podle mě fungovala skvěle, i přes některé technické výpadky, se kterými se zkrátka musí počítat (Konsekutivní tlumočení II (ES-CS-ES)).

⁸ Každý student na začátku hodnocení obdrží e-mailem přístupový link přímo do aplikace a zobrazí se mu ty kurzy, které měl v SIS zapsané. Do hodnocení se lze také přihlásit na adrese hodnoceni.ff.cuni.cz.

[...] oceňují skvělou adaptaci na nouzový stav a přechod na individuální hodiny, posléze hodiny ve dvojicích – chápu, že pro vyučující to bylo mnohem časově náročnější, my jsme si ale ve finále zatlučili mnohem víc než během prezenčních hodin. (Simultánní tlumočení I (ES-CS))

Nicméně je nutno podotknout, že v okamžiku, kdy všechny předměty probíhaly on-line a úkoly a materiály byly zaslány korespondenčně, byli studenti zahlceni, neboť „[k]vůli distanční formě studia [...] toho v jednu chvíli měli docela dost. Bylo by fajn mít materiály na výuku někde přehledněji nahrané třeba i dopředu a nemuset po každé hodině kontrolovat intranet nebo prohledávat e-maily“ (Tlumočení I (ES)).

S ohledem na přetrvávající koronavirovou krizi bylo anonymní studentské hodnocení za ZS 2020⁹ modifikováno a byly přidány dvě konkrétní otázky související s pandemicou situací. Na dotaz „Je podle Vás předmět vhodný pro distanční výuku i mimo období nouzového stavu?“ studenti shodně odpovídali „rozhodně ne“ nebo „spíše ne“. Návazná otázka zjišťovala míru spokojenosti s distanční výukou: „S ohledem na vaši předcházející odpověď vás prosíme o stručný komentář k vaší celkové spokojenosti s distanční výukou v tomto semestru.“

Někteří studenti poukazovali na to, že nemají srovnání s prezenční formou výuky, nicméně oceňují, že byla distanční forma pojata zodpovědně, všechny materiály byly přehledně prezentované na Moodle a i formou tlumočení na dálku byli studenti schopni osvojit si neskutečný objem dovedností (Konsektivní tlumočení I (ES-DE-ES), Tlumočení II (DE)).

Jak už jsme zmínily výše, on-line výuka umožňuje trénovat výdrž a navíc odpadá strach z tlumočení před živým publikem: „Paradoxně byla distanční výuka výhodná v tom, že jsme každý tlumočili na každé hodině (s vypnutým mikrofonom), a to hned několikrát, což by při prezenční výuce nebylo možné. Na druhou stranu je ale na Zoomu výrazně oslaben stresový faktor publika“ (Tlumočení II (DE)).

Studenti se dokonce nechali slyšet, že nepocítují příliš velký rozdíl oproti výuce prezenční, neboť mnohé mile překvapilo, že se tlumočení dá distančně opravdu dobře zvládat. Nicméně i přesto, že studenti uznávají, že schůzky v Zoomu probíhaly bezproblémově a že malé technické obtíže se většinou podařilo vyřešit, jednohlasně zdůrazňují, že „zrovna tlumočení je opravdu lepší procvičovat naživo“ (Tlumočnická propedeutika (DE)).

Logicky se také obávají průběhu závěrečných státních zkoušek, které i přes epidemiologickou situaci, na rozdíl od vlastní výuky, probíhají prezenčně:

Tento předmět se rozhodně nehodí na distanční výuku a upřímně se děším státní závěrečné zkoušky (popřípadě přijímacích zkoušek na magisterské studium atd.), kde budu možná tlumočit úplně poprvé v životě naživo, a ne do kamery. Nehledě na to, že mě tato forma dostatečně nepřipravuje na mé budoucí zaměstnání. (Tlumočení II (ES))

⁹ Do článku nebyly použity údaje za LS 2021, neboť v době vzniku tohoto textu ještě nebyly výsledky zveřejněny.

S poslední větou však nelze souhlasit, neboť tlumočnické semináře konané on-line studenty rozhodně připravují na budoucí povolání, jsou jakousi přidanou hodnotou, neboť se na (českém) tlumočnickém trhu nyní *remote interpreting* velice rozmáhá.

6.2 Dotazníkové šetření

Mezi studenty bakalářského a navazujícího magisterského studijního programu Překladařství a tlumočnictví (studijní obory Mezikulturní komunikace: překlad a tlumočení – němčina/španělština a Tlumočnictví: čeština – němčina/španělština) jsme provedly dotazníkové šetření, abychom zjistily, jakým způsobem vnímá on-line tlumočení sám student, tj. budoucí profesionální tlumočnick. Oslovily jsme prostřednictvím on-line Google formuláře celkem 75 studentů (50 bakalářů a 25 magistrů), vrátilo se nám celkem 35 odpovědí (21 bakalářů a 14 magistrů); respondenty označujeme S01–S35. Sběr dat proběhl od 7. do 30. dubna 2021, účast byla dobrovolná, respondenti byli v úvodním textu informováni o účelu dotazníku, jaké je jeho téma, čemu se jednotlivé otázky věnují, jaký je jejich počet a typ, rovněž jim bylo sděleno, kolik času (přibližně) si mají na účast na dotazníkovém šetření vyhradit (dotazník byl pilotně testován dvěma kolegy: jedním vyučujícím a jednou doktorandkou, absolventkou ÚTRL; byla doplněna první otázka, jež zjišťuje, které tlumočnické předměty studenti on-line absolvovali). Dotazník sestával z následujících deseti otevřených otázek:

1. Jaké tlumočnické předměty jste absolvovali on-line?
2. Jaké jsou podle vás největší rozdíly mezi distanční a prezenční výukou tlumočení?
3. Byl přechod na distanční a on-line výuku tlumočení dostatečně rychlý a plynulý?
4. V čem spatřujete největší výhody distanční a on-line výuky tlumočení?
5. Jaké jsou nejzásadnější nevýhody distanční a on-line výuky tlumočení?
6. Jaké platformy jste měli možnost si vyzkoušet během distančních seminářů tlumočení?
7. Jaká je podle vás nejvíce vyhovující pro *remote interpreting*?
8. Myslíte, že je on-line výuka tlumočení obtížnější než on-line výuka jiných předmětů, které jste měli možnost distančně absolvovat?
9. Měli jste možnost složit on-line i zkoušku z nějakého tlumočnického předmětu? Pokud ano, tak z kterého a jak jste zkoušku vnímali?
10. Lze z tohoto nouzového řešení převzít něco i do běžné výuky tlumočení, až se v budoucnu zlepší epidemiologická situace a bude obnovena prezenční výuka?

Odpovědi na první otázku lze rozdělit do dvou skupin: studenti bakalářského programu absolvovali on-line Tlumočnickou propedeutiku, Tlumočení I, II a III (jednosemestrální praktické předměty, které na sebe postupně navazují, hodinová dotace je 90 minut jednou týdně), případně Základy teorie tlumočení; studenti navazujícího magisterského programu pak měli na dálku semináře Konsekutivní tlumočení I–IV, Simultánní tlumočení I–III, Tlumočení z listu a Simultánní tlumočení s textem (z teoretických pak Teorii tlumočení či Metody výzkumné práce); praktické předměty na sebe opět navazují, jde o jednosemestrální devadesátiminutové semináře konané jednou týdně.

Otázku zjišťující rozdíl mezi off-line a on-line tlumočnickými semináři nezodpovědělo 12 dotazovaných, protože prezenční výuku tlumočení nezažili, dva respondenti dokonce velké rozdíly nevidí, neboť efektivita hodin jim přišla stejná (S02, S23). Zásadní rozdíl spočívá v prostředí, kde výuka probíhá (S25) a v „nedostatku kontaktu, *networkingu*, běžného studentského života při distanční výuce, což má velký vliv na psychiku, a tím i schopnost učení a zdokonalování se“ (S13). Člověk také jinak vnímá stres, neboť „při distančním tlumočení pracuje s jiným druhem stresu, může se sice strachovat kvůli internetovému připojení a podobně, není však vystaven takovému stresu jako v případě tlumočení při výuce prezenční. To by se mohlo negativně podepsat na výkonu studenta při opětovné prezenční výuce“ (S18).

Většina studentů se shoduje, že přechod na on-line výuku (otázka č. 3) nastal okamžitě, „byl u tlumočení nejrychlejší a nejplynulejší ze všech předmětů“ (S28, S19), konstatují, že „translatologie celkově zvládla přechod mnohem lépe a rychleji než jiné obory“ (S05, S17), a oceňují, že se „vyučující opravdu snažili“ (S16). Je třeba dodat, že 9 studentů výslovně poukazuje na to, že zná pouze distanční výuku („Nikdy jsme netlumočili jinak než online.“ (S21)), a tudíž přechod nemohou posoudit, respektive nemají co vytknout: „Jelikož jsem s tlumočnickými předměty začala až druhý covidový semestr (tedy zimní semestr 2020/21), většina věcí už byla vychytaná a distanční výuka tlumočení fungovala od začátku skvěle“ (S34).

Mnohé z výhod výuky na dálku jsme již nastínily v předchozí části článku, kdy jsme se zabývaly tím, jak on-line výuku tlumočení vnímají vyučující, některé se logicky opakují i u studentů, některé se objevují prvně. V reakcích studentů se často opakuje úspora času, která se týká cest do/ze školy, rovněž je snadnější skloubení školy a práce či rozvrhu na druhém oboru. Respondenti dodávají, že mají možnost „být ve škole“ kdekoliv, neboť se lze připojit na výuku odkudkoliv (i při zhoršeném zdravotním stavu se může student zapojit alespoň pasivně). Velice vyzdvihují možnost nerušené práce ve dvojicích pomocí *breakout roomů* a skutečnost, že všichni mohou tlumočit najednou na *mute*, takže více trénují (dodávají, že si uvědomují, že právě toto jsou skutečně přidané hodnoty distanční výuky tlumočení, protože na normálních hodinách toto není možné). Introverti pak oceňují vyšší míru anonymity a možnost nebýt viděn, pokud si vypnou kameru, což je pro někoho na začátek i méně stresující a tlumočení ho tak hned neodradí. Několik studentů rovněž pocituje nižší míru stresu díky domácímu prostředí a s nadsázkou dodávají, že „je přeci jen možné tlumočit v pyžamu“ (S15). Při tlumočení on-line mohou studenti snadněji a rychleji vyhledávat neznámá slovíčka či fráze (dotazovaní připouští, že to může zkreslovat jejich jazykovou úroveň) a na počítači smí mít otevřené soubory s domácí přípravou (nemusí tedy nutně vše tisknout). Velmi praktické je pak nahrávání výkladu především teoretických hodin (student se pak k látce může opakovaně vracet) a poskytování nahraných projevů z hodin. Pro ilustraci jsme vybraly následující tři odpovědi:

Seznámení s platformami, získání dovedností a znalostí nutných pro úspěšný *remote interpreting*, což představuje jistou konkurenční výhodu na tlumočnickém trhu. Vybudování větší sebedisciplíny a silnější pocit vlastní zodpovědnosti za své vzdělání. (S13)

Možnost tlumočit si každý projev, nejen když na mě přijde řada. Časová flexibilita, nemusím nikam dojíždět. Možnost domluvit se na jiném termínu výuky díky nezávislosti na učebně. (S15)

Za jednu z největších výhod distanční a on-line výuky tlumočení považují fakt, že je možné přizvat k výuce různé zahraniční odborníky, tlumočníky apod., se kterými bychom se nejspíše během prezenční výuky nesetkali. (S25)

Vidíme, že studenti uvedli mnoho pozitiv, nicméně spatřují ve výuce tlumočení na dálku i několik negativ. Jasně dominuje nulový přímý sociální kontakt (na hodinách chybí smích, gesta, mimika), převládá velký pocit osamělosti a zoufalství, studenti vůbec neznají své učitele a spolužáky a naopak. Respondenti rovněž zmiňují dopad *home office* na lidské zdraví, tedy bolesti zad, hlavy (migrény) a očí z tolika hodin prosezených u počítače. Dále distanční výuku také komplikuje nestabilní internetové připojení, nekvalitní mikrofon či sluchátka, a tudíž špatný zvuk (potřeba vyšší koncentrace, což vede k vyšší únavě). Pro studenty bylo finančně náročné pořídit si veškeré technické vybavení nově, někteří byli i znevýhodněni (nemohli být hodnoceni, když nebyli slyšet nebo se „sekali“). Mnozí studenti domácí prostředí sice uvedli jako pozitivum, jiní ale poukazují na to, že se doma špatně soustředí, nemají klidné pracovní prostředí (vrtající sousedi, sourozenec také na on-line výuce apod.). Zaměříme-li se na konkrétní druhy tlumočení, tak u konsektivního tlumočení dotazovaným chybí kontakt s publikem, jeho přímá reakce, možnost naučit se tlumočit např. ve stoje. Co se týče simultánního tlumočení, nezná většina studentů tlumočnickou kabinu, nemohou nacvičovat spolupráci v kabině s kolegou, ani jiné tlumočnické techniky, jako je třeba šušotáž. Rovněž jsme zvolily dvě ilustrativní ukázky, tentokrát se tedy týkají negativ distančních tlumočnických seminářů:

Nevýhodu vidím v tom, že nezažíváme ten pocit, kdy si stoupneme před skupinu lidí a mluvíme. Mluvit do notebooku je anonymnější a o něco snazší, takže po semestru a půl pořád ještě neznám ten pravý tlumočnický adrenalin. (S19)

Vytratil se pocit důstojného prostředí (prostory školy), kde jsem se osobně snažila mnohem více, lépe soustředila na výkon, měla větší trému, ale to беру jako dobrou věc pro trénink na budoucí práci. Koukat na kolegy přes kameru prostě není stejné jako naživo. (S24)

Co se týče platform, které si studenti během on-line výuky vyzkoušeli, odpovídá všech 35 respondentů jednoznačně Zoom, někteří ještě doplňují aplikaci Cisco Webex (6 studentů) a profesionální tlumočnickou platformu KUDO (4 dotazovaní).

Jelikož mnozí nemají zkušenosti s jinou platformou než se Zoomem, tak na sedmou otázku, která platforma je pro tlumočení na dálku nejvhodnější, odpovídají, že právě Zoom je (zcela) vyhovující, dva z dotazovaných vyzdvihují konkrétně možnost *breakout roomů* (S03 a S19); případně, že nemohou odpovědět, jelikož nemají srovnání s žádnou další platformou. Někteří studenti navazujícího magisterského studia, kteří absolvovali on-line – na rozdíl od bakalářských studentů – rovněž semináře simultánního tlumočení, poukazují na skutečnost, že na Zoomu je komplikovaná tzv. pilotáž (S35). Domníváme se, že reakce studenta 13 detailně popisuje a vysvětluje rozdíl mezi dvěma nejhojněji užívanými platformami:

Záleží na kontextu, Zoom je dle mého vyhovující pro méně „profesionální“ akce, protože je v některých ohledech uživatelsky příjemnější pro laiky, kteří s organizováním *remote interpreting* nemají zkušenosti. KUDO je vhodné, pokud se jedná o větší akce a je potřeba například pilotáž a podobně.

Největší rozptýlení odpovědí nastal u osmé otázky (Myslíte, že je on-line výuka tlumočení obtížnější než on-line výuka jiných předmětů, které jste měli možnost distančně absolvovat?). Celkem 7 studentů je toho názoru, že on-line a off-line výuka je podobná a srovnatelná, upozorňují však, že ve virtuálním prostředí „je těžší udržet pozornost než v reálu a člověk má tendenci se věnovat zároveň vícero věcem“ (S28). Více než polovina respondentů (17 studentů) se domnívá, že distanční výuka tlumočení je náročnější v porovnání s ostatními předměty, a to především z hlediska techniky, neboť „když někoho zradí technika, je to na tlumočení znát výrazněji než v jiných předmětech, nedá se potom dobře pracovat“ (S27). U simultánního tlumočení je pak třeba nastavovat kabiny a přiřazovat do nich studenty (S01, S04, S16) – zde dodejme, že studenti upozorňují na fakt, že v tomto ohledu je výuka tlumočení na dálku rozhodně náročnější pro vyučující (S32). Jedenáct respondentů se přiklání k tomu, že tlumočení on-line je jednodušší, protože doma má „člověk často větší pohodu a klid na přípravu a každý si tak může sám pro sebe tlumočit všechny projevy, pokud zrovna nemluví před všemi“ (S20). Studenti rovněž tematizují soustředěnost a vysvětlují, že „u online přednášek [mají] problém udržet pozornost, u tlumočení je člověk nucen dávat pozor pořád“ (S13). Vyčerpávající odpověď pak najdeme u následujícího respondenta:

Tlumočení je tak praktický předmět, že by měl být zachován jen a pouze v prezenční formě. Forma ostatních předmětů byla zachována – při překladech se pracovalo na počítačích (je jedno, zda jste doma nebo všichni v jedné třídě), při přednáškách to probíhalo také tak – učitel přednáší, studenti kladou otázky (což perfektně funguje i on-line). Ovšem při tlumočení on-line se osobně necítím dobře ani přirozeně. Také si myslím, že to musí být náročnější pro učitele. (S31)

Seďm studentů doposud žádnou zkoušku on-line neskládalo, zbylých 28 respondentů ano. U bakalářů se jednalo o zkoušku z Tlumočnické propedeutiky (bilaterální tlumočení rozhovoru plus teoretická otázka) a atestaci z předmětu Tlumočení II (konsektivní tlumočení čtyřminutových projevů oběma směry). Magistři skládali zatím on-line jen zkoušku z Konsektivního tlumočení II (šestimínutové projevy oběma směry), zkoušku z předmětu Simultánní tlumočení I (tlumočení z cizího jazyka do mateřštiny) skládali v červnu 2020 v tlumočnických kabinách, neboť ještě „zažili“ měsíc výuky prezenčně.¹⁰ Dříve než budeme analyzovat jednotlivé reakce, připomeňme, že většina studentů sice již absolvovala nějakou tlumočnickou zkoušku na dálku, ale někteří ji nemohou srovnat s tou prezenční, protože tu ještě neměli možnost absolvovat (S14). Studenti, kteří mají zkušenosti s on-line zkoušením, považují rozhodnutí vyučujících – vzhledem ke skutečnosti, že většina semestru proběhla distančně – za správné (S06). Vysvětlují, že „něco

¹⁰ Je třeba dodat, že v letním semestru 2021 bude zkouška ze Simultánního tlumočení I a III probíhat on-line na Zoomu, protože studenti ST I ještě ani jednou „neseděli v kabinách“ a studenti ST III mají za sebou dva semestry simultánního tlumočení pouze on-line.

jiného by zřejmě bylo, kdybychom celý semestr absolvovali prezenčně a jedinou zkoušku museli absolvovat distančně“ (S18). U Tlumočnické propedeutiky se všichni shodují, že „zkouška proběhla dost podobně jako by nejspíš proběhla v učebně“ (S29), a kvitují s povděkem pohodlí domácího prostředí, tudíž pro ně byla on-line zkouška méně stresující než ta prezenční (S09, S12, S19, S22, S34). Mnohé pak logicky znervózňovaly technické problémy a obávali se, aby jim celá platforma během zkoušky nespadla (S17, S23, S25). Některým studentům však v on-line prostředí chybělo takové to napětí, stres před zkouškou, nebrali to tak vážně (S35), postrádali typicky zkouškovou atmosféru (S29) a onen pozitivní stres (eustres), který je příznačný pro prezenční zkoušení (S35), nedostávalo se jim toho pocitu reálnosti, necítili, že opravdu tlumočí, že si to zkouší naplno (S24) a hlavně pocítovali chybějící sociální kontakt: „Spíše mám pocit, že by byla pro mě zkouška příjemnější v realu z čistě lidského hlediska. Člověk interaguje s reálnými lidmi a může si po zkoušce popovídat s kolegy“ (S28).

Zamyslíme-li se nad tím, co z on-line výuky zachovat i po návratu do prezenční formy, tak studenti navrhuji jakýsi hybridní formát. Z čistě obecného hlediska by „bylo skvělé mít možnost kombinovaného studia – například teoretické hodiny vést on-line a s možností si je přehrát zpětně, když člověk třeba nemůže v daný čas a hodiny se mu kříží, ale zároveň mít praktické hodiny, vidět se s učiteli naživo a poznat spolužáky z ročníku“ (S14). Pokud jde o samotnou výuku tlumočení, tak studenti doporučují zařadit *remote interpreting* do hodin tlumočení (polovina respondentů), neboť si uvědomují, že „ať se nám to líbí nebo ne, podobné platformy se budou v budoucnu objevovat stále častěji. [...] Určitě bude více než přínosné, když se i v budoucnu alespoň pár hodin za semestr bude konat takto virtuálně/distančně“ (S01). Zkušenosti z nouzového stavu nám ukazují, že tlumočit na dálku je možné (S32), takže by se dalo uvažovat o kombinovaném/dálkovém studiu (S08), nebo dokonce pokračovat v distanční výuce i po obnovení možnosti prezenční výuky (S22).

Porovnáme-li výpovědi jednotlivých stupňů studia, zjistíme, že bakaláři vlastně nemají zkušenosti s prezenčními semináři, doposud většina z nich zažila pouze výuku tlumočení (konsekutivního, bilaterálního a z listu) on-line, vnímají ji poměrně pozitivně; obávají se off-line tlumočení, nejsou schopni odhadnout, jak jim to půjde „naživo“. Navazující magistři srovnání mají, především pozorují limity u tlumočení simultánního (nemožnost tlumočit v kabinách, naučit se spolupráci s kolegou či šušotáž), velmi pozitivně hodnotí možnost vyzkoušet si *remote interpreting*, a mít tak jistou konkurenční výhodu na trhu.

7. Pár slov na závěr

Tento příspěvek je reflexí on-line výuky tlumočnických disciplín; autorky své poznatky ilustrují na praktických příkladech z vlastní výuky tlumočnických seminářů na ÚTRL FF UK. Cílem článku je podělit se o první zkušenosti z výuky tlumočení v on-line prostoru a případně rovněž poskytnout inspiraci či „návod“ ostatním vyučujícím tlumočení. Zpětná vazba týkající se distančního způsobu výuky tlumočení je poskytnuta ze dvou rozhodujících úhlů pohledu, tj. z pohledu pedagoga i studenta.

Článek shrnuje pozitiva a negativa distanční výuky tlumočení z nejrůznějších hledisek, která pokrývají celou šířku dané problematiky. Jde o následující aspekty: 1) pragmatický

(časová úspora spojená např. s dojížděním či přebíháním), 2) psychosociologický (absence osobního kontaktu, potenciální rušivé momenty v domácím prostředí, různé vnímání míry stresu u studentů), 3) zdravotní (zátěž pro oči a pohybový aparát), 4) technický (nutnost adekvátního technického vybavení), 5) pedagogický (více času stráveného nad přípravou seminářů či vytvoření instrukcí, jak mají studenti pracovat), 6) didaktický (omezení nácviku některých tlumočnických technik, absence neverbální roviny komunikace) atd.

Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že distanční výuka tlumočení je možná; výhody a nevýhody vnímá každý student-tlumočník i vyučující tlumočení subjektivně. Pro uspokojivý průběh semináře je zcela zásadní dobré technické vybavení (*headset*, kvalitní internetové připojení) i klidné pracovní prostředí, rovněž schopnost rychle reagovat a přizpůsobit se novému způsobu práce či jistá míra improvizace.

Získané dosavadní zkušenosti naznačují trendy v oblasti *remote interpreting* do budoucna, je tedy nutno se zamyslet nad optimálním zastoupením prezenční a distanční výuky tak, aby zohledňovala požadavky praxe a zároveň zachovala podstatu tlumočení jako primárně kontaktní prezenční formy výuky. Až se opět vrátíme k prezenční výuce tlumočnických seminářů, bude prospěšné a záhodno zpestřit tento typ výuky také semináři na dálku, aby se studenti naučili, jak probíhá *remote interpreting* či jak fungují jednotlivé platformy, budou tak mnohem lépe připraveni do praxe.

Budoucnost výuky tlumočení (i profesionálního tlumočnického trhu) tedy spočívá v jakési hybridní formě, kdy se vzájemně doplňuje off-line i on-line tlumočení.

BIBLIOGRAFIE

- AIIC Covid-19 Distance Interpreting Recommendations. Dostupné z: <https://aiic.org/site/world/about/inside/basic/covid> (access 15. 5. 2021).
- AIIC Guidelines for Distance Interpreting. Dostupné z: [https://aiic.org/document/4418/AIIC%20Guidelines%20for%20Distance%20Interpreting%20\(V%20Version%201.0\)%20-%20ENG.pdf](https://aiic.org/document/4418/AIIC%20Guidelines%20for%20Distance%20Interpreting%20(V%20Version%201.0)%20-%20ENG.pdf) (access 15. 5. 2021).
- Anonymní studentské hodnocení výuky. Dostupné z: <https://www.ff.cuni.cz/studium/bakalarske-a-magisterske-studium/studentske-hodnoceni-vyuky/> (access 16. 5. 2021).
- Braun, Sabine (2015) 'Remote Interpreting', in Holly Mikkelsen, Renee Jourdenais (eds.), *Routledge Handbook of Interpreting*, London/New York: Routledge, 352–367. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/280305163_Remote_Interpreting (access 15. 5. 2021).
- Brdička, Bořivoj (2021) *Hybridní modely vzdělávání pro podzim 2020*. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/22574/HYBRIDNI-MODELY-VZDELAVANI-PRO-PODZIM-2020.html> (access 21. 4. 2021).
- Constable, Andrew (2015) *Distance Interpreting: A Nuremberg Moment for our Time?* AIIC 2015 Assembly Day 3: Debate on Remote 01.18.2015. Dostupné z: <https://aiic.ch/wp-content/uploads/2020/05/di-a-nuremberg-moment-for-our-time-andrew-constable-01182015.pdf> (access 13. 5. 2021).
- Čeňková, Ivana (2020) 'Co všechno koronavirus změnil ve výuce simultánního tlumočení? (aneb první zkušenosti vyučujících a studentů magisterského oboru tlumočnictví Ústavu translatologie FF UK z online/distančního simultánního tlumočení simulovaných vícejazyčných mock-konferencí přes profesionální platformy: březen–květen 2020)', *ToP / Tlumočení a překlad XXXI(136)*: 18–21.
- Hodges, Charles et al. (2021) *The Difference Between Emergency Remote Teaching and On-line Learning*. Dostupné z: <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-on-line-learning> (access 10. 4. 2021).
- ISO 20108:2017 *Simultaneous interpreting — Quality and transmission of sound and image input — Requirements*. Dostupné z: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:20108:ed-1:v1:en> (access 15. 5. 2021).

- Koskanová, Aneta (2009) „*Remote Interpreting*“ aneb *simultánní tlumočení na dálku* [diplomová práce], Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav translatologie.
- Metodické doporučení pro vzdělávání distančním způsobem*. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/09/metodika_DZV__23_09_final.pdf (access 15. 5. 2021).
- Reference Guide to Remote Simultaneous Interpreting (AIIC)*. Dostupné z: <https://aiic.ch/wp-content/uploads/2020/05/aiic-ch-reference-guide-to-rsi.pdf> (access 13. 5. 2021).
- Rohlíková, Lucie, Vejvodová, Jana (2012) *Vyučovací metody na vysoké škole*, Praha: Grada.
- Ziegler, Klaus, Gigliobianco, Sebastiano (2018) ‘Present? Remote? Remotely present! New technological approaches to remote simultaneous conference interpreting’, in Claudio Fantinuoli (ed.), *Interpreting and technology*, Berlin: Language Science Press, 119–139. Dostupné z: 10.5281/zenodo.149329 (access 13. 5. 2021).

RESUMEN

El objetivo de este artículo es presentar cómo se llevó a cabo la formación de intérpretes online durante la pandemia de la Covid-19 en el Instituto de Traducción e Interpretación en la Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad Carolina de Praga. El artículo se centra en los últimos tres cuatrimestres de los cursos académicos 2019/2020 y 2020/2021. Tratamos de describir las ventajas y desventajas de la formación de intérpretes a distancia tanto desde el punto de vista de los docentes como del de los estudiantes, detallamos la forma de la enseñanza a distancia de interpretación simultánea y consecutiva y explicamos las diferencias de las plataformas utilizadas. Además presentamos los resultados de un cuestionario hecho entre los estudiantes para conocer sus opiniones e impresiones con respecto a la formación a distancia de los intérpretes. El propósito es identificar las posibilidades y los límites de la formación de intérpretes online en comparación con las formas convencionales de enseñanza. La última parte del artículo está dedicada a las respuestas más interesantes de los estudiantes.

PhDr. Mgr. Petra Mračková Vavroušová, Ph.D.
Ústav translatologie, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha
petra.mrackovavavrousova@ff.cuni.cz

PhDr. Jana Pokojová
Ústav translatologie, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha
jana.pokojova@ff.cuni.cz